

BETÆNKNING**Afgivet af Udvalg for Kultur, Uddannelse, Forskning og Kirke****vedrørende****Forslag til Inatsisartutbeslutning om, at Naalakkersuisut pålægges at arbejde for at flere personer med psykiske sygdomme og lidelser gennemfører igangsatte uddannelser.****Dette skal bl.a. gøres ved at personerne gives videre mulighed for fravær og for at gennemføre uddannelsesforløbet over længere end normeret tid.***FremSAT af Medlem af Inatsisartut Paneeraq Olsen, Naleraq***Afgivet til forslagens 2. behandling**

Udvalget har under behandlingen [senest] bestået af:

Medlem af Inatsisartut Doris J. Jensen, Siumut, formand

Medlem af Inatsisartut Nivi Olsen, Demokraatit, næstformand

Medlem af Inatsisartut Mala Høy Kúko, Siumut

Medlem af Inatsisartut Mariia Simonsen, Inuit Ataqatigiit

Medlem af Inatsisartut Eqaluk Høegh, Inuit Ataqatigiit

Udvalget har efter 1. behandlingen d. 25. april under FM2023 gennemgået forslaget.

1. Forslagets indhold og formål

Med nærværende forslag pålægges Naalakkersuisut, at arbejde for at flere personer med psykiske lidelser og sygdomme får mulighed for at gennemføre igangsatte uddannelser. Forslaget vil dermed pålægge Naalakkersuisut at iværksætte initiativer, som tilpasser uddannelsessystemet til de særlige behov, som personer med psykiske sygdomme kan have. Forslagsstiller henviser i denne forbindelse til muligheden for at få godkendt fravær og for at forlænge uddannelsesforløbets normerede tidsramme.

Formålet med forslaget er at sikre, at personer med psykisk sygdom får muligheden for at få tilpasset deres uddannelsesforløb til eventuelle særlige behov. Det grundlæggende formål er således at sikre, at personer med psykisk sygdom, som i dag oplever udfordringer med at gennemføre en uddannelse på grund af deres sygdom, får mulighed for at gennemføre deres uddannelse.

2. Forslagets økonomiske konsekvenser

Udvalget har noteret sig, at forslaget i overensstemmelse med Inatsisartuts forretningsorden angiver de økonomiske konsekvenser ved forslagens realisering til at være to årsværk af ca. 1.000.000 kr.

3. Førstebehandling af forslaget i Inatsisartut

Der var ved førstebehandlingen i Salen bred enighed om vigtigheden af forslaget. Der var et udbredt ønske om, at man i Inatsisartut skulle være med til at sikre, at personer med en psykisk sygdom har mulighed for at tage en uddannelse. Der blev i den forbindelse nævnt, at der også var udfordringer med at sikre den rigtige vejledning, både til personer med en psykisk lidelse, samt til fagpersoner og pårørende. Derudover blev der nævnt, at der mangler oplysning om de eksisterende muligheder, som kan hjælpe personer med en psykisk sygdom igennem uddannelsessystemet. Desuden blev kapacitetsopbygning af fagpersoner og overgangen fra folkeskole til videre uddannelse drøftet som vigtige faktorer.

4. Deputationer

Deputationer fra følgende organisationer, selskaber og foreninger har haft foretræde for udvalget:

- Sugisaq
- Landsforeningen Autisme - Kalaallit Nunaat
- ADHD Kalaallit Nunaat
- Center for National Vejledning

Udvalget inviterede ovennævnte foreninger til foretræde, for at indhente viden om hvilke konkrete udfordringer deres medlemmer oplever i forbindelse med at tage og gennemføre en uddannelse, samt hvilke løsninger foreningerne kan pege på.

Center for National Vejledning blev inviteret for at indhente viden om hvilke behov centret oplever at de studerende med psykisk sygdom oplever, samt hvilket tilbud centret tilbyder til denne målgruppe.

5. Udvalgets behandling af forslaget

5.1 Handicapkonventionen

Personer med psykiske sygdomme omfattes af rettighederne i FN's Handicapkonventionen. Dette fastslås i konventionens formålsartikel (artikel 1)

"Personer med handicap omfatter personer, der har en langvarig fysisk, psykisk, intellektuel eller sensorisk funktionsnedsættelse, som i samspil med forskellige barrierer kan hindre dem i fuldt og effektivt at deltage i samfundslivet på lige fod med andre."

Konventionens artikel 24 omhandler retten til uddannelse, og den pålægger Grønland at arbejde for at personer med handicap sikres et inkluderende uddannelsessystem. Personer med handicap skal dermed have mulighed for at tage en uddannelse på lige fod med andre studerende. Dette indebærer blandt andet, at uddannelsen tilpasses de særlige behov, som en person med handicap kan have. Det indebærer ligeledes at der sikres individuelle støtteforanstaltninger.

5.2 Statistik vedrørende Handicap og uddannelse

En undersøgelse udarbejdet af Tilioq og Ilisimatusarfik i 2020 viser at ca. halvdelen af befolkningen, der ikke har en funktionsnedsættelse, tager en uddannelse, mens dette kun gælder

for ca. 2 ud af 5 personer med handicap¹. Undersøgelsen omhandler personer med handicap som en samlet gruppe. Der findes ingen lignende statistisk opgørelse over personer med psykiske handicap eller psykiske sygdommes niveau.

5.3 Lovgivning på uddannelsesområdet

Lovgivning, som berører særlige behov for personer med psykiske sygdomme og uddannelse er reguleret i henholdsvis lov om støtte til personer med handicap, samt uddannelsernes særskilte lovgivninger og dertilhørende bekendtgørelser.

5.3.1 Lov om støtte til personer med handicap

Lov om støtte til personer med handicap har blandt andet til formål, at fremme den enkeltes mulighed for uddannelse og beskæftigelse. I formålsparagraffen til lov om støtte til personer med handicap står, at formålet med loven bl.a. er at: *fremme den enkeltes mulighed for at udvikle sig og udnytte egne potentialer, herunder igennem muligheden for uddannelse, i det omfang det er muligt for den enkelte, og at fremme den enkeltes mulighed for uddannelse og beskæftigelse.*

Hjælpe midler er reguleret i Selvstyrets bekendtgørelse om støtte til personer med handicap. Dette omfatter også et hjælpemiddel, som giver en person med handicap mulighed for at studere. Dette gælder kun hvis hjælpemidlet ikke er omfattet af støttemuligheder efter anden lovgivning f.eks. på uddannelsesområdet.

5.3.2 Erhvervsuddannelser

På erhvervsuddannelsesområdet har uddannelsesinstitutionen mulighed for at fravige de fastsatte krav i forbindelse med afviklingen og adgangen til eksamen, hvis en studerende har et dokumenteret handicap².

5.3.3 GUX

På gymnasieområdet imødegås elever med handicaps særlige behov gennem fritagelsesmuligheder. Hvis en elev på grund af sit handicap ikke kan deltage aktivt i undervisningen i et eller flere fag, kan eleven blive fritaget for dele af undervisningen. Fritagelsen sker efter rektors konkrete vurdering af sagen³. Det er yderligere muligt for elever på GUX at få tilbudt særlige pædagogisk understøttende aktiviteter efter behov. Aktiviteter tildeles ligeledes efter rektors konkrete vurdering af elevens behov på baggrund af sagkyndige udtalelser herom sammenholdt med skolens mulighed for at tilgodese disse behov⁴.

5.4 Naalakkersuisuts redegørelser og handleplaner på området

Naalakkersuisut blev ved forårssamlingen 2019 pålagt af Inatsisartut, at udarbejde en redegørelse om Grønlands efterlevelse af FN's Handicapkonvention, samt efterfølgende at udarbejde en handlingsplan der sikrer efterlevelsen af FN's Handicapkonvention. Denne redegørelse blev udgivet i 2022. Handlingsplanen er endnu ikke offentliggjort. Naalakkersuisoq for Uddannelse, Kultur, Kirke og Forskning henviste dog til den kommende handlingsplan under førstebehandling af nærværende forslag.

---

¹ Holdninger til Handicap, Tilioq og Ilisimatusarfik, 2020

<https://tilioq.gl/media/chyd2lsh/tilioq-holdninger-til-handicap-nov20-web.pdf>

² Selvstyrets bekendtgørelse nr. 4 af 18. marts 2015 om eksamener ved erhvervsuddannelserne, §20

³ Selvstyrets bekendtgørelse nr. 10 af 23. juli 2012 om studie- og ordensregler for den gymnasiale uddannelse, §6

⁴ Inatsisartutlov nr. 13 af 22. november 2011 om den gymnasiale uddannelse, §43

Redegørelsen afdækker følgende initiativer og problemstillinger på ungdomsuddannelser og videregående uddannelser for personer med psykiske sygdomme:

- Der mangler tilbud til børn og unge, der er gået ud af folkeskolen og ikke kan gennemføre en ungdomsuddannelse på almindelige vilkår.
- Muligheden for at tage en særligt tilrettelagt gymnasial uddannelse gennem GUX-S ordningen.
- Specialenheden der med kompetencer indenfor det psykologiske område supporterer alle gymnasieskoler samt andre uddannelsesinstitutioner. Specialenheden tilbyder hjælp, støtte, vejledning og rådgivning, for elever og studerende med særlige behov.
- Det er svært for studerende at finde praktikpladser. Dette er en endnu større udfordring for personer med fysiske og psykiske handicap.
- Forældre oplever, at der er forskellige muligheder i kysten i forhold til Nuuk. Visse steder på kysten får unge med handicap at vide at de ikke har mulighed for at uddanne sig. Hvorimod unge med handicap i Nuuk bliver støttet i at tage en uddannelse.
- Personer med handicap føler sig nødsaget til at tage til Danmark for at tage en uddannelse, fordi der ikke er nok muligheder for uddannelse i Grønland.
- Der er generel mangel på støttemuligheder for personer med handicap, der tager en uddannelse. Det er f.eks. støttepersoner og hjælpemidler som personer venter længe på at få visiteret og tildelt.

Under efterårssamlingen 2021 vedtog Inatsisartut, at pålægge Naalakkersuisut, at udarbejde en national strategi- og handlingsplan for uddannelse, efteruddannelse og kurser for ansatte på handicapområdet. Handlingsplanen skal sikre et højere niveau af viden og kompetencer blandt ansatte inden for området. Strategi- og handlingsplanen skulle ifølge beslutningsforslaget fremlægges senest EM2022. Denne er dog endnu ikke offentliggjort.

6. Udvalgets bemærkninger og indstillinger

Udvalget finder det yderst vigtigt, at personer med psykiske sygdomme har lige mulighed for at tage en uddannelse. På trods af tiltrædelsen af handicapkonventionen er der stadig store udfordringer for at personer med handicap kan tage en uddannelse. Dette finder udvalget yderst alvorligt. Derfor er det også beklageligt, at udarbejdelsen af Handlingsplanen til efterlevelse af Handicapkonventionen er forsinket. Udvalget ser frem til, at den bliver forelagt Inatsisartut til Efterårssamlingen i år.

Udvalget påpeger, at den national strategi- og handlingsplan for uddannelse, efteruddannelse og kurser for ansatte på handicapområdet endnu ikke er fremlagt for Inatsisartut, på trods af at den skulle være fremlagt til Efterårssamlingen 2022. Hvis personer med psykiske sygdomme skal have mulighed for at tage en uddannelse på lige fod med andre borgere i landet, er der brug for uddannede fagpersoner. Der er behov for lærere med kompetencer indenfor specialområdet, uddannede socialpædagoger der kan støtte den enkelte mv.. Personer med handicap generelt og særligt personer med psykiske sygdomme oplever manglende forståelse i uddannelsessystemet. Dette kan afhjælpes ved at man sikre, at fagfolk har de rette kompetencer.

På denne baggrund opfordrer udvalget Naalakkersuisut til i sit svarnotat at redegøre for, hvor langt Naalakkersuisut er med udarbejdelsen af den national strategi- og handlingsplan for uddannelse, efteruddannelse og kurser for ansatte på handicapområdet. Dernæst opfordrer udvalget til at man ved realiseringen af dette forslag, overvejer om oplysning og efteruddannelse af fagpersoner skal indgå i det arbejde, som forslaget pålægger Naalakkersuisut at udføre.

Udvalget takker Sugisaq, Landsforeningen Autisme – Kalaallit Nunaat, ADHD Kalaallit Nunaat og Center for Nationale Vejledning for at dele deres viden med udvalget. Fælles for oplæggene var bl.a. at de pegede på, at der var behov for oplysning om hvordan psykiske sygdomme påvirker den studerende, samt mulighed for at få tilpasset undervisningen til ens særlige behov. Her blev også forslået muligheden for online undervisning til de studerende med psykiske sygdomme, som i perioder har svært ved at være sammen med mange mennesker. Udvalget opfordrer Naalakkersuisut til at inddrage relevante foreninger og organisationer i det videre arbejde med forslagens realisering.

Udfordringer med bemanning, udredning og diagnosticering i psykiatrien har en negativ påvirkning på personer med psykiske sygdommes mulighed for at tage en uddannelse. Udvalget opfordrer til, at man i realiseringen af dette forslag, samt i udarbejdelsen af de førnævnte handlingsplaner, inddrager hvordan man sikrer at personer med psykisk sygdom får den rette støtte og hjælp - også i psykiatrien. Der opfordres ligeledes til, at Naalakkersuisut i forbindelse med udarbejdelsen af udviklingsplanen for psykiatrien i Sundhedsvæsenet (FM2023/30/78/89), har fokus på koordineringen på tværs af sektorer f.eks. mellem psykiatrien og uddannelsesområdet.

Med disse kommentarer og opfordringer indstiller et enigt udvalg forslaget til vedtagelse

Med disse bemærkninger, og med den i betænkningen anførte forståelse, skal udvalget overgive forslaget til 2. behandling.

Doris Jakobsen Jensen
Formand

Nivi Olsen
Næstformand

Eqaluk Høegh

Mala Høy Kúko

Mariia Simonsen